

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

|| Sayı/Issue 23 (Aralık/December 2025), s. 213-231
|| Geliş Tarihi-Received: 28.11.2025
|| Kabul Tarihi-Accepted: 29.12.2025
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.5281/zenodo.18049505

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi*

Examination of Texts in 7th Grade Turkish Textbook in Terms of Root Values

Abdusselam KÖSE**
Şener DEMİREL***

Öz

Toplumların dinamiklerini belirleyen değerler aynı zamanda ait olduğu toplumun yaşayış biçimini de sistemleştiren prensipler ve kurallar bütünüdür. Bir toplum başta kültürel varlığı olmak üzere tüm varlık alanlarını sürdürmeyi değerleri var oldukça gerçekleştirir. Ülkemizde Talim ve Terbiye Kurulu tarafından on kök değer başlığı altında sıralanan değerler, karakter ve değer öğretiminin sistemleştirilmesine anlamlı katkı sağlamıştır. Bu açıdan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler, değerlerin eğitimi ve öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, "7. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazınsal metinlerin 2019 programında bulunan kök değerleri ne ölçüde barındırdığını incelemek ve söz konusu değerlerin hangi sıklıkta yer aldığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve bu kapsama giren doküman inceleme tekniğinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda incelenen ders kitabındaki kök değerlerin metinlere orantısız biçimde dağıldığı; temalara dengeli bir şekilde dağıtılmadığı, en çok kök değer bulduğu metin türünün "hikâye edici metinler", en az kök değer bulduğu metin türünün ise "şiir" olduğu belirlenmiştir. Ayrıca metinlerde kullanılan en baskın kök değer "sorumluluk" değeri olduğu, en az ise "sabır" kök değerinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ulaşılan bulgular doğrultusunda başta Millî Eğitim Bakanlığı ve ilgili araştırmacılara yönelik olmak üzere çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kök değerler, Türkçe ders kitabı, yazınsal metin, değerler eğitimi.

Abstract

The values that shape the dynamics of societies are, at the same time, the principles and rules that systematize the way of life of the society to which they belong. A society maintains all domains of its existence primarily its cultural existence so long as its values persist. In our country, the values listed under ten core value headings by the Board of Education and Discipline (Talim ve Terbiye Kurulu) have made a meaningful contribution to the systematization of character and values education. In this respect, the core values included in the 2019 Turkish Language Curriculum hold significant importance in the education and

* Bu çalışma, ikinci yazar danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilisli Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, e-posta: abdusselamkose15@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7524-9383.

*** Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, e-posta: sdemirel63@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0152-1081.

instruction of values. Accordingly, the aim of this study is to examine the extent to which the literary texts in the 7th-grade Turkish textbook contain the core values found in the 2019 curriculum and to determine the frequency with which these values appear. For this purpose, a qualitative research method was employed, and the document analysis technique appropriate to this scope was used. Content analysis was conducted in the analysis of the data. The results of the study reveal that the core values in the examined textbook are distributed disproportionately across the texts; they are not evenly distributed across themes. It was determined that "narrative texts" contain the highest number of core values, while "poetry" contains the least. Moreover, the most prominent core value in the texts is "responsibility," whereas the least represented core value is "patience." Based on the findings of the study, several recommendations were made, particularly for the Ministry of National Education and relevant researchers.

Keywords: Core values, Turkish language textbook, literary text, values education.

Giriş

İnsanoğlu bir birey olarak var olmanın ötesinde, sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla toplumsallaşma sürecinde kendini diğer bireylerle ortak bir paydada buluşturmak adına belirli birtakım ilkelere ihtiyaç duymaktadır. Öyle ki, bu ilkeler insanın sadece ferdi anlamda düşünmeyip toplumsal anlamda da birtakım ödev ve sorumluluklara sahip olmasını gerektirmektedir. Söz konusu bu ilkeler zamanla değer kavramını oluşturmuş ve toplumsal yaşamda önemli nitelikler olarak ön plana çıkmıştır.

Değer, tarihsel olarak üzerine çokça tanımın yapılmış olduğu ve ortak bir tanımda fikir birliğine varılamayan bir kavram olmuştur. Buna karşın genel bir tanım yapılacaktır. Olursa değer tanımı TDK'ye göre (2019, s. 538) "*Bir şeyin önemine yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık*" şeklindedir. İlk kez Polonya ve Amerikan sosyolojisi alanında önemli bir isim olan Florian Witold Znaniecki tarafından literatüre kazandırılan değer kavramı Latince "kıymetli ve güçlü olmak" anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Gençler ve Kahtalı (2022), değeri insanların toplumsal yaşamlarını yönlendirmelerine, başkalarıyla daha sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurmalarına ve ortak bir paydada buluşmalarına yardımcı olan, toplum tarafından benimsenmiş kurallar bütünü olarak tanımlamıştır.

Değerler, davranışlara çeşitli biçimlerde yön veren ve çok boyutlu özelliklere sahip ölçütlerdir (Rokeach'tan Akt., Bilgin, 1995). Bu nedenle, değerlerin bireyin yaşam tarzını biçimlendiren ve yaşamına anlamlı bir bütünlük kazandıran unsurlar olduğu söylenebilir. Kuçuradi'nin (2003) tanımına göre ise değer, insanı insan yapan, onu geriye kalan diğer canlılardan farklılaştıran, insana özgü olarak görülen birtakım imkanları yani insana has tüm faaliyetleri, insansal faaliyetler olarak amacına uygun biçimde gerçekleştirilebilecek hale ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.

Değerler; toplumun yapışması sayılan bireylerin nelere önem verip neleri tercih edeceği ve dahası onların nasıl yaşaması gerektiğini ortaya koyan davranış kalıpları (Akbaş, 2008) şeklinde değerlendirilebilir. Değerler insanların tercihlerini ve dolayısıyla yaşamlarını da etkileyen içsel referanslardır. Değerler bir yandan bireyin yaşam süresi boyunca hayat standartlarını belirlerken, öte yandan karşılaştığı durum ve olaylar hakkında bakış açısını da şekillendirir. Bireyin hem aidiyet hissettiği bir toplulukta hem de yalnız olarak yaşamını sürdürmesinde ve var olmasında sahip olduğu değerler sisteminin payı büyüktür. Bu değerler sistemi, bireyin yaşadığı dünyada yönünü bulmasına yardımcı olan, onu doğru yolda tutan ve gerektiğinde bir rehber ışığı gibi yol gösteren temel dayanak noktasıdır. Değerler, birey üzerinde çok boyutlu bir etki gücüne sahiptir. Şöyle ki; değerler, kişinin gerçekleştireceği eylemlerin sonuçlarını önceden kestirebilmesine olanak tanıyarak sorumluluk bilincini geliştirir, aynı zamanda bir turnusol kâğıdı işlevi görerek bireyin iyiyi ve kötüyü ayırt etmesine yardımcı olmaktadır.

Günümüzde yaşanan değişim ve gelişmeler, iletişim ve ilişkileri tekdüze bir yapıya dönüştürmekte ve bu durum toplumsal yaşamın genel yapısını da etkilemektedir. Toplumun temelini oluşturan birey ise hem sosyal hem de kişisel yaşamında bu dönüşümlerden doğrudan ya da dolaylı biçimde etkilenmektedir. Özellikle toplumun değer yargılarında meydana gelen değişimler, bireylerin hayata bakış açılarını farklılaştırmakta ve insanların daha kolay etkileşim kurabilecekleri bir alan oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum, küresel ölçekte yaşanan bir hareketliliğin doğal sonucudur. Meydana gelen bütün bu değişim dönüşüm sürecinde bireyin sahip olduğu değerleri koruyarak yaşatması toplumların geleceğinin devamı açısından büyük önem arz etmektedir (Aydın, 2021). Nitekim bir toplumun varlığının sürekliliği ve kalıcılığı o toplumun bireylerinin değerlerini muhafaza etmesinden ve yaşatmasından ileri gelir. Böylelikle değerler eğitiminin gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Çünkü sağlıklı işleyen bir toplum varlığını değerlerini bilen, farkında olan ve içselleştiren bireylere borçludur. Bu bağlamda değerler önceki dönemlere nazaran günümüzde özellikle eğitim programlarında daha çok yer almakta, resmi ve özel eğitim kurumlarında öğrencilere sistemli bir şekilde aktarılmaktadır.

Değerler, öğretim programının bakış açısını oluşturan ilkeler toplamıdır. Değerlerin kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içerisinde olup bu köklerden gövdesi ve dalları beslenerek bugünlere ve yarınlara uzanır. Eğitim sistemi, yalnızca akademik başarı sağlamaya ya da bireylere belirli bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmaya odaklanan bir yapı değildir. Onun temel amacı, evrensel ve toplumsal değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmektir (MEB, 2019). Toplumun önemli bir unsuru olan insanın yaşamına yön verebilmesi, başkalarıyla daha sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurabilmesi ve ortak bir zeminde buluşabilmesi için belirli ilkelere ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Bu ilkeler, toplumda “değer” olarak karşılık bulmuş ve her bireyin sahip olması gereken nitelikler arasında yer almıştır (Gençer & Kahtalı, 2022). Bu bağlamda değerlerin sistemli olarak toplumun bir ferdi olan bireye aktarılma ihtiyacı doğmuştur. Nitekim günümüzde güncellenmiş olan öğretim programlarında da değerlere önemli ölçüde yer verildiği görülmektedir. Değerlerin nasıl ve hangi yöntemlerle öğretileceği konusunda ders kitapları büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, ders kitaplarının içerik bakımından değerleri ne ölçüde yansıttığı, bu konuda yeterli olup olmadığı ve değer öğretiminde hangi yöntemlerin kullanıldığının belirlenmesi öncelikli bir araştırma alanı olarak görülmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın (TÜDÖP) yapısına uygun biçimde hazırlanan ders kitaplarındaki yazınsal metinler, öğrencilere değer kazandırmada önemli bir rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda, ortaokul düzeyinde yer alan ve güncellenen TÜDÖP çerçevesinde hazırlanmış 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan edebi metinlerin, kök değerler açısından ne derece karşılık bulduğu ve bu değerlerle ilgili hangi unsurları barındırdığının incelenmesi, alana katkı sağlayacak ve yol gösterici bir çalışma niteliği taşıyacaktır. Alan yazın incelendiğinde, ders kitaplarının değerler yönünden ele alındığı çeşitli araştırmaların bulunduğu görülmektedir. Ancak mevcut çalışmada incelenen, DÖRTEL Yayıncılık tarafından yayımlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabının daha önce herhangi bir araştırmada değerlendirildiğine rastlanmamıştır. Bu durum, yapılacak incelemenin alan yazına katkı sağlayacağı ve gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalara da kaynak oluşturacağı düşüncesini desteklemektedir.

İlgili alan yazınına bakıldığında değerlerle ilgili çok sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Son yıllardaki çalışmaların özellikle on kök değer üzerinde yapılandırıldığı, bunlardan bazılarında Türkçe ders kitaplarının çeşitli yönlerden incelendiği (Karaata, 2023; Tarakçı & Kalenderoğlu, 2022; Yarbey, 2022; Beşer Yıldırım, 2022) bazılarında ise roman, öykü ve masal gibi metinlerin incelendiği (Gençer & Kahtalı, 2022; Özbaşı, 2020) ayrıca öğretmen görüşlerinin incelendiği (Topal, 2019) çalışmalara ulaşılmıştır. Henüz 7. sınıf

seviyesinde Türkiye yüzyılı maarif modeli (2024) kapsamında üretilen ders kitabı bulunmasa da konuyla ilgili bazı güncel çalışmalar (Çağlayan, 2025; Geçimli & Kayahan Yüksel, 2024) mevcuttur.

Ülkemizde Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) tarafından kök değerler başlığı altında sıralanan değerler, karakter ve değer eğitiminin sistemleştirilmesine anlamlı bir katkı sağlamıştır. Bu açıdan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı (TÜDÖP) içinde geniş biçimde yer alan kök değerler, değerler eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu doğrultuda, araştırmanın temel problem cümlesi şu şekilde ifade edilmiştir: “7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan yazınsal metinler, TÜDÖP’te tanımlanan kök değerleri ne düzeyde içermekte ve bu değerler metinlerde hangi sıklıkla yer almaktadır?” Araştırmanın alt problem cümleleri ise aşağıda sunulmuştur: 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan;

- Kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Kök değerlerin temalara dağılımı nasıldır?
- Kök değerlerin metin türlerine dağılımı nasıldır?
- Erdemler temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Milli Kültürümüz temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Milli Mücadele ve Atatürk temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Doğa ve Evren temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Vatandaşlık temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Sağlık ve Spor temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Sanat temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?
- Bilim ve Teknoloji temasındaki metinlerde kök değerlerin dağılımı nasıldır?

Yöntem

7. sınıf Türkçe ders kitabında (DÖRTEL Yayıncılık) yer alan edebi metinlerin 2019 TÜDÖP’te tanımlı bulunan kök değerlere göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, nitel araştırma yöntemine göre tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin esas alındığı; olay ve olguların doğal ortamlarında gerçekçi, derinlemesine ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasını amaçlayan bir araştırma süreci olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Çalışma Materyali

Bu araştırmada çalışma materyali olarak 2022-2023 eğitim- öğretim yılı itibarıyla Nihat ERDAL’ın hazırladığı ve DÖRTEL Yayıncılık tarafından yayımlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. İlgili ders kitabı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı kurul kararı (ekli listenin 73. sırasında) doğrultusunda, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı itibarıyla beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın malzemesini oluşturan veriler, DÖRTEL Yayıncılık tarafından yayımlanan 8 tema ve her temada yer alan 4’er edebi metinden oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkin bir veri kaynağı olarak önemli bir rol oynamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Çepni’nin (2009, s. 76) tanımına göre doküman analizi, aynı zamanda

“belgesel tarama” veya “belgesel gözlem” olarak da ifade edilmektedir. Karasar’a (2011, s. 183) göre ise doküman inceleme, “bir araştırmanın hedefine dönük kaynaklar bulma, okumalar yapma, notlar alma ve değerlendirmeler yapma” süreçlerini kapsar.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri analiz edilirken içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmalarda kullanılan içerik analizlerindeki hedef, toplanmış olan veri ve kaynakları açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşma (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 249) nitel verilere bir dizi kod uygulanmasıyla birbiriyle ilişkili olan kod listesi, tema veya kategoriler oluşturmaktır (Ekiz, 2020, s. 8). Bu doğrultuda, çalışmada incelenen edebi metinler, kök değerlerin varlığına göre analiz edilmiş ve belirlenen kök değerler tablolar halinde sunulmuştur. Kök değer içeren metinler, tabloların “Temalar” başlığı altında gösterilmiş ve her bir değer frekans ve yüzdelikleri tablolar aracılığıyla belirtilmiştir. Aynı değer metinlerde birden fazla geçtiği durumlarda her bir değer tek tek sayılmıştır. Ayrıca, kök değerlerin yer aldığı cümlelere ilişkin örnekler bulgular bölümünde sunulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Araştırmada inceleme dokümanı olarak kullanılan 7. sınıf Türkçe ders kitabı, kök değerler bağlamında incelenirken olası hataların önüne geçmek amacıyla ders kitabı metinleri farklı zaman aralıklarında tekrar tekrar ele alınmış ve iki alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Elde edilen verilerin uyum düzeyi, Miles ve Huberman’a ait formül kullanılarak hesaplanmıştır: Güvenilirlik=(Görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı). Bu hesaplama sonucunda, kodlayıcılar arası uyum yüzdesinin %89,7 olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmadaki uyum yüzdesinin %89,7 olması içsel tutarlılık için gerekli görülen kodlayıcı birliği oranının %80’i geçmesinden dolayı güvenilir kabul edilmektedir (Miles & Huberman, 1994). Nitel araştırmalarda elde edilen bulguların aktarılabilirliği, verilerin yeterli ve ayrıntılı bir şekilde betimlenmesine ve aynı zamanda verinin doğasına sadık kalınmasına bağlıdır. Bu bağlamda bu araştırmada da aktarılabilirliğin sağlanması için doküman seçimi ile ilgili kriterler belirlenerek ayrıntılı betimlemelerle yorumlama ve analiz aşamalarına yer verilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada, ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 32 edebi metin, 8 tema başlığı altında ve TTK Başkanlığı tarafından belirlenen 10 kök değer çerçevesinde incelenmiştir. Metinlerdeki kök değerlerin tema ve metin türlerine göre dağılımı belirlenmiş, ardından metinlerdeki kök değerler tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, tablolar aracılığıyla sunulmuştur.

1. Yazınsal Metinlerdeki Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabında yer alan yazınsal metinlerdeki kök değerlerin dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yazınsal Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık
Kara Toprak	-	2	-	-	-	-	3	-	-	-

Dost Acı Söylemeli	1	6	1	2	-	-	1	4	-	-
Eskici	-	-	-	2	2	1	3	-	-	-
Uçun Kuşlar										
Anadolu'da Kilim Demek	-	-	-	1	-	2	2	1	-	1
Gelir Nevruz Bayramı	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-
Arıları Sulama Vakfı	-	-	-	2	-	-	3	-	-	5
Bayrak ve Cumhuriyet	-	-	-	-	-	4	-	2	1	-
Hürriyet Güneşi: 15 Temmuz Demokrasi Zaferi	-	-	-	-	-	-	-	6	4	-
Babam, Mustafa Kemal'i Evladı Gibi Severdi	-	-	2	2	-	5	3	4	3	-
Ben Mustafa Kemal'im	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-
Atatürk Dumlupınar'da	-	-	-	-	-	3	3	2	2	-
Van Gölü'nün Şafağı	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-
Özür	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bir Kelaynak Anlatıyor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Galata Köprüsü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatandaşlık Görevleri	2	-	-	1	-	2	-	8	2	-
Kefil	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-
Selim	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Jimnastik Dersinde	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-
Sağlık	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Görüşme	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Acemi Güreşçi	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Tiyatrolar	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
En İyi Arkadaş	-	4	-	1	-	-	-	-	-	1
Çeşmibülbülün Esrarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sahne Canlanan Oyuncak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim Araçları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Martı Jonathan Livingston	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1
Teknolojinin Yarattığı Bisiklet	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kamyon	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	5	18	3	18	6	19	25	30	14	11

Tablo 1 incelendiğinde en fazla kök değerini bulduğu metnin “Babam, Mustafa Kemal'i Evladı Gibi Severdi” metni olduğu görülmektedir. En az kök değerini bulduğu metinlerin ise “Tiyatrolar” ve “Kamyon” metinleri olduğu tespit edilmiştir. “Uçun Kuşlar”, “Çeşmibülbülün Esrarı”, “Sahne Canlanan Oyuncak”, “İletişim Araçları” başlıklı metinlerde ise herhangi bir kök değere rastlanmamıştır.

2. Metinlerdeki Kök Değerlerin Temalara Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki yazınsal metinlerdeki kök değerlerin temalara dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Metinlerdeki Kök Değerlerin Temalara Dağılımı

Temalar	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsverlik
Erdemler	1	8	1	4	2	1	7	4	-	-
Milli Kültürümüz	1	1	-	3	-	6	6	3	1	5
Millî Mücadele ve Atatürk	-	-	2	2	-	8	7	10	11	-
Doğa ve Evren	-	1	-	1	2	-	-	4	-	1
Vatandaşlık	1	3	-	1	-	3	2	8	2	-
Sağlık ve Spor	-	-	-	4	1	1	3	1	-	1
Sanat	-	5	-	1	-	-	-	-	-	1
Bilim ve Teknoloji	-	-	-	2	1	-	-	-	-	2
Toplam	5	18	3	18	6	19	25	30	14	11

Tablo 2 incelendiğinde, en çok kök değer “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında yer aldığı, en az kök değer ise “Bilim ve Teknoloji” temasında bulunduğu belirlenmiştir.

3. Metinlerdeki Kök Değerlerin Metin Türlerine Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki yazınsal metinlerdeki kök değerlerin metin türlerine göre dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Kök Değerlerin Metin Türlerine Dağılımı

Temalar	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsverlik
Bilgilendirici Metinler	3	-	1	4	1	4	3	20	6	1
Hikâye Edici Metinler	1	14	2	11	5	15	17	5	7	10
Şiir	1	4	-	3	-	-	5	5	1	-
Toplam	5	18	3	18	6	19	25	30	14	11

Tablo 3 incelendiğinde, en çok kök değer “hikâye edici metinler” türünde olduğu en az kök değer ise “şiir” türünde olduğu tespit edilmiştir. Yazınsal metinlerde kök değerlerin dağılımında en çok “sorumluluk” kök değerinin baskın olduğu en az geçen kök değer ise “sabır” olduğu tespit edilmiştir.

4. Erdemler Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki Erdemler temasındaki metinlerde geçen kök değerlerin dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Erdemler Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Kara Toprak	-	2	-	-	-	-	3	20	6	1
Dost Acı Söylemeli	1	6	1	2	-	-	1	5	7	10
Eskici	-	-	-	2	2	1	3	5	1	-
Uçun Kuşlar										
Toplam	1	8	1	4	2	1	7	30	14	11

Tablo 4 incelendiğinde “Kara Toprak” isimli metinde büyük oranda “sevgi” ve “dostluk” değerlerinin geçtiği ancak diğer değerlerin ise yer almadığı tespit edilmiştir. “Dost Acı Söylemeli” isimli metinde ise ağırlıklı olarak “dostluk” ve “sorumluluk” değerlerinin geçtiği, yer yer “adalet”, “dürüstlük”, “öz denetim”, “sevgi” değerlerinin de yer aldığı ancak “sabır”, “saygı”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değerlerinin yer almadığı belirlenmiştir. “Eskici” isimli metinde “öz denetim”, “sabır”, “saygı” ve “sevgi” değerlerinin belirgin bir şekilde yer bulduğu görülmüş ancak diğer değerlerin yer almadığı tespit edilmiştir. “Uçun Kuşlar” adlı metinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. “Kara Toprak” adlı okuma metninde “sevgi” kök değerinin üç, “dostluk” kök değerinin ise iki defa geçtiği tespit edilmiştir. İncelenen yukarıdaki metnin her dörtlüğünün son dizesinde yer alan “Benim sadık yârım kara topraktır” (s. 12, 13) cümlesinde şair toprağın kendisine yaren, dost olduğunu belirterek dostluk değerine atıfta bulunmuştur. Bunun yanında ilk dörtlüğün birinci dizesinde geçen “Dost dost diye nicesine sarıldım” (s. 12) cümlesinde de dostluk değerinin yer aldığı görülmektedir. Beşinci dörtlüğün üçüncü dizesinde “Yine karşıladı beni gülünen” (s. 12), onuncu dörtlüğün üçüncü dizesinde “Kolun açmış yollarımı gözlüyor” (s. 13) ve on birinci dörtlüğün üçüncü dizesinde yer alan “Gün gelir Veysel’i bağrına basar.” (s. 13) cümlelerinde toprağın kendisini sevdiğini söyleyen şair sevgi değerine göndermede bulunmuştur. “Dost Acı Söylemeli” adlı okuma metninde “sorumluluk” kök değerinin dört defa, “öz denetim” kök değerinin iki defa, “adalet”, “dürüstlük” ve “sevgi” kök değerlerinin ise birer defa geçtiği tespit edilmiştir. Bu anlamda görüldüğü üzere sorumluluk kök değeri metinde en çok kullanılan değerler arasındadır. “Onları hakka, adalete, ahlaka, insaniyete rağmen korumaya, desteklemeye kalkıyoruz.” (s. 17) cümlesi adalet kök değerine örnek verilebilir. “İyi bir dosta düşen vazife; sevdiği insanı korumak, onu uyandırmak, onu yanlış yola giderken görürse kolundan çevirmektir.” (s. 18) cümlesinde de bireyin dost olarak gördüğü insanların yaptığı yanlış eylemler karşısında susmak yerine onları daha iyi olmaya teşvik etmek ve gösterdikleri hatalı davranışlar karşısında onları uyarmayı bir borç bilmek sorumluluk değerine ve dostluk değerine örnek niteliğindedir. “Dürüst adam, dürüstlüğü en yakınlarına karşı dahi müdafaa edebilen adamdır.” (s. 18) cümlesinde ise bireyin yakın ilişkide bulunduğu insanlara karşı dahi doğru davranmaktan ve doğru söz söylemekten taviz vermemesi dürüstlük değerine örnektir. “İnsanlık namı altında benimsediğimiz ters yol ise bizi, en sevdiğimiz insanların uçuruma yuvarlanmalarına göz yummuş, hatta onları o yola doğru itmiş duruma sokar.” (s. 18) cümlesinde görüldüğü üzere, bireyin yakın çevresine duyduğu sevgi ve bağlılık nedeniyle onları yanlış davranışlardan koruması gerektiği vurgulanarak, sevgi kök değerine işaret edilmiştir. “Eskici” adlı metinde “sevgi” kök değerinin üç, “sabır” ve “öz denetim” değerlerinin iki, “saygı” kök değerinin ise bir defa geçtiği tespit edilmiştir. “Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı ama yapamadı, kendisini tutamadı” (s. 27) cümlesinde yer alan merhamet ve bunun temelini oluşturan sevgi duygusu, sevgi

kök değerine bir örnek teşkil etmektedir. “Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağıyla göstererek sordu; o güldü.” (s. 25) cümlelerinde de sabır kök değerinin örneklediği görülmüştür. “Daha çok dinlemek için elini ağır tutuyordu.” (s. 26) karşıdaki kişiyi önemsemeye yönelik bir davranış olarak saygı kök değerine atıfta bulunmaktadır. Öte yandan, Tablo 4’te yer alan son metin olan “Uçun Kuşlar” adlı metinde, kök değerlere ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

5. Millî Kültürümüz Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Milli Kültürümüz temasındaki metinlerde geçen kök değerlerin dağılımı Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Millî Kültürümüz Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Anadolu’da Kilim Demek	-	-	-	1	-	2	2	1	-	1
Gelir Nevruz Bayramı	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-
Arıları Sulama Vakfı	-	-	-	2	-	-	3	-	-	5
Bayrak ve Cumhuriyet	-	-	-	-	-	4	-	2	1	-
Toplam	1	1	0	3	0	6	6	4	1	6

Tablo 5 incelendiğinde, “Anadolu’da Kilim Demek” adlı metinde ağırlıklı olarak “saygı” ve “sevgi” değerlerinin yer aldığı, “öz denetim”, “sorumluluk” ve “yardımseverlik” değerlerinin ise eşit oranda geçtiği, diğer kök değerlerin ise bulunmadığı görülmüştür. “Gelir Nevruz Bayramı” adlı metinde, “adalet”, “dostluk”, “sevgi” ve “sorumluluk” değerlerinin eşit şekilde yer aldığı, diğer değerlerin ise metinde yer almadığı belirlenmiştir. “Arıları Sulama Vakfı” metninde ise ağırlıklı olarak “öz denetim”, “sevgi” ve “yardımseverlik” değerlerinin bulunduğu, diğer değerlerin ise yer almadığı tespit edilmiştir. Son olarak, “Bayrak ve Cumhuriyet” metninde ağırlıklı olarak “saygı” değerinin öne çıktığı, yer yer “sorumluluk” ve “vatanseverlik” değerlerinin de yer aldığı, ancak diğer kök değerlerin metinde bulunmadığı görülmüştür. “Anadolu’da Kilim Demek” adlı yazınsal metinde “sevgi” ve “saygı” kök değerlerine ikişer defa, “öz denetim”, “sorumluluk”, ve “yardımseverlik” değerlerine birer defa yer verildiği tespit edilmiştir. “Yârinin hayalini, gözünün rengini kilimlerde arayan Anadolu’nun kilim sevgisi, gerçekten hayranlık vericidir.” (s. 44) ifadesinde hem Anadolu insanının kilime duyduğu sevgi üzerinden sevgi kök değerine hem de bu sevginin yarattığı hayranlık ile saygı kök değerine atıfta bulunulmuştur. “Gelir Nevruz Bayramı” adlı metinde, “dostluk”, “sorumluluk”, “sevgi” ve “adalet” değerlerine birer kez yer verilmiştir. Beşinci dürtlüğün ikinci dizesindeki “Dost ellerden selam getirince” (s. 49) ifadesi dostluk değerine örnek teşkil ederken; üçüncü dizedeki “Kültürüm, nevrüza sahip çıkılınca” (s. 49) ifadesi, kültürü koruyanların nevrüz bayramına sahip çıkarak yaşatmaları bağlamında sorumluluk kök değerine bir örnektir. Son dürtlükteki ikinci dizede yer alan “Tüm gönüller Yunus sevgisiyle dolunca” (s. 49) cümlesinde de tarihi bir şahsiyet olan Yunus Emre’ye karşı olan sevgi

vurgulanarak sevgi kök değerine yer verilmiştir. Benzer şekilde, son dörtlüğün üçüncü dizesinde yer alan “Yoksul zengin, güçlü güçsüz aynı düğünde buluşunca” (s. 49) ifadesi, Nevruz Bayramı’nın herkesi kapsayan bir etkinlik olduğunu ve bu kültürü yaşatan kişiler arasında statü veya maddi farklılık gözetilmediğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, metin adalet kök değerine işaret etmektedir. “Arıları Sulama Vakfı” adlı yazınsal metinde “yardımseverlik” değeri beş, “sevgi” ve “sorumluluk” kök değerleri üç ve “öz denetim” değeri ise iki defa geçmiştir. “Atalarımız, yüzyıllar boyunca “vakıf” adı verilen hayır dernekleri kurmuşlar.” (s. 54) cümlesi bireylerin kendileri dışında yaşayanların ihtiyaçlarına kayıtsız kalmaması ve yardımda bulunması yardımseverlik kök değerine birer örnektir. “Kendimi yoracak işler yapmıyorum torunum, dedi, meraklanma ben kendime dikkat ederim.” (s. 55) cümlesinde ise davranış düzenleyebilme tutumu sergilendiği için öz denetim kök değerlerine birer örnektir. “Suyu doldurunca musluğu kapattı.” (s. 55) cümlesinde suyun israf edilmemesi ve ihtiyaç duyulduğu kadar kullanılması, “Yüzyıllar sonra dedem de o güzel insanların torunu olduğunu göstermişti...” (s. 56) ifadelerdeki cümlede, bir kültürün veya geleneğin devamı olarak bu davranışın süreklilik arz edecek şekilde sürdürülmesi, sorumluluk kök değerinin bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir. “Bayrak ve Cumhuriyet” adlı yazınsal metinde “saygı” değeri dört, “sorumluluk” kök değeri iki ve “vatanseverlik” kök değeri ise bir kez geçmektedir. Şiirdeki birinci dörtlüğün ilk dizesinde geçen “Dalgalar göklerde, şanlı bayrağım.” (s. 66) cümlesinde bayrağa gösterilen hayranlık ve saygı, üçüncü dörtlüğün üçüncü dizesinde yer alan “Tarihte destanlar, şanım senindir.” (s. 66) cümlesinde milli tarih bilincinin farkında olarak gösterilen hürmet, dördüncü dörtlüğün birinci dizesinde yer alan “Göklerden yücedir, ayın, yıldızın.” (s. 66) cümlesinde bayrağın ulviliğine yapılan vurgu ve son olarak da son dörtlüğün ikinci dizesinde yer alan “Ata’nın kurduğu yüce devleti.” (s. 66) cümlesinde de devletin kurucu ismi olan Mustafa Kemal Atatürk’e gösterilen saygı ifadesine yer verilerek saygı kök değeri örneklendirilmiştir. Son dörtlüğün son iki dizesinde geçen “En büyük eseri cumhuriyeti, Korusun bu gençlik, vermesin sakın.” (s. 66) ifadelerinde cumhuriyetin önemli bir değer olduğu ve genç kuşakların üzerine düşen görevin cumhuriyete sahip çıkmak olduğu vurgulanarak, sorumluluk kök değerine atıfta bulunulmuştur.

6. Millî Mücadele ve Atatürk Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında yer alan edebi metinlerdeki kök değerlerin dağılımı Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Millî Mücadele ve Atatürk Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Hürriyet Güneşi:15 Temmuz Demokrasi Zaferi	-	-	-	-	-	-	-	6	4	-
Babam, Mustafa Kemal’i Evladı Gibi Severdi	-	-	2	2	-	5	3	4	3	-
Ben Mustafa Kemal’im	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-
Atatürk Dumlupınar’da	-	-	-	-	-	3	2	-	2	-
Toplam	0	0	2	2	0	8	7	10	11	0

Tablo 6 incelendiğinde “Hürriyet Güneşi: 15 Temmuz Demokrasi Zaferi” adlı metinde büyük oranda “sorumluluk” ve “vatanseverlik” değerlerinin bulunmasına

rağmen diğer kök değerlere yer verilmediği belirlenmiştir. “Babam, Mustafa Kemal’i Evladı Gibi Severdi” adlı metinde ise ağırlıklı olarak “saygı” ve “sorumluluk” değerlerinin geçtiği yer yer “dürüstlük”, “öz denetim”, “sevgi” ve “vatanseverlik” değerlerinin de yer aldığı görülmüş ancak “adalet”, “dostluk”, “sabır” ve “yardımseverlik” değerlerinin yer bulmadığı tespit edilmiştir. “Ben Mustafa Kemal’im” adlı metinde de yalnızca “sevgi” ve “vatanseverlik” değerlerine yer verildiği fakat diğer değerlerin bulunmadığı tespit edilmiştir. “Atatürk Dumlupınar’da” adlı metinde ise “saygı”, “sevgi” ve “vatanseverlik” değerlerinin açık şekilde yer aldığı ancak diğer değerlerin metinde bulunmadığı belirlenmiştir. “Hürriyet Güneşi: 15 Temmuz Demokrasi Zaferi” adlı yazınsal metinde, sorumluluk kök değeri altı kez, vatanseverlik kök değeri ise dört kez geçmektedir. *“İşte bu asil kandır: İnsanların hayatı pahasına bu hain girişime karşı koymasını sağlayan.”* (s. 71) ifadelerinde ülkesine karşı sorumluluk duyan halkın demokrasisine sahip çıkma çabası ve sergilediği milli duruş hem sorumluluk hem de vatanseverlik kök değerine bir örnek teşkil etmektedir. Şiirin iki dizesindeki *“Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın, Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.”* (s. 71) sözlerinde, bireyin ülkesini zararlı girişim ve eylemlere karşı korumasının, o ülkenin bir mensubu olarak vazifesi olduğu vurgulanarak, sorumluluk kök değerine atıfta bulunulmuştur. *“Bugün bize düşen görev 15 Temmuz Demokrasi Zaferi’ni gelecek kuşaklara anlatmak”* (s. 71) cümlesinde ifade edilen, herkesin ülkesini düşünerek demokrasi ve milli egemenlik bilincini canlı tutması, onu her koşulda koruma çabasında bulunması ve gelecek kuşaklara bu farkındalığı aktarmanın önemi hatırlatılarak, sorumluluk kök değerine vurgu yapılmıştır. “Babam, Mustafa Kemal’i Evladı Gibi Severdi” adlı metinde “saygı” kök değeri beş, “sorumluluk” kök değeri dört, “vatanseverlik” ve “sevgi” kök değerleri üç, “dürüstlük” ve “öz denetim” değerleri ise ikişer defa geçmiştir. *“Babam, Mustafa Kemal’i sever ve bizlerden ayırt etmezdi.”* (s. 76) cümlesinde adı geçen kişinin Mustafa Kemal Atatürk’ü öz evlatlarından ayırmadan sevmesinin vurgulanması sevgi kök değerine örnek teşkil etmektedir. *“Mustafa Kemal Paşa, beni çağırdığı anda gelmez ve emrine girmezsem, namerdim, demişti.”* (s. 76) cümlesinde Mustafa Kemal Atatürk’e duyulan saygının boyutu belirtilirken aynı zamanda doğru söylenildiği vurgusu yapılmıştır ve bu anlamda hem saygı hem de dürüstlük kök değerlerine örnek olduğu söylenebilir. *“Milletin istiklali bahis mevzuu olurken aile endişesi nazarı itibara alınmaz.”* (s. 77) ifadelerinde bağımsızlık ve milli mücadelenin öneminin her şeyden önce geldiğinin bilincinde olunması hem vatanseverlik hem de sorumluluk kök değerine birer örnek teşkil etmektedir. *“Ben Mustafa Kemal ile beraber, onun emrinde, onun gittiği yolda sonuna kadar yürüyeceğim.”* (s. 78) ifadesinde alınan bir kararın arkasında durulması ve davranışların buna göre şekillendirilmesi hem sorumluluk hem de öz denetim kök değerine bir örnek olarak değerlendirilmektedir. “Ben Mustafa Kemal’im” adlı yazınsal metinde “vatanseverlik” ve “sevgi” kök değerleri birer defa geçmiştir. *“Vatan ufkunda çelik bir kalkan olurum.”* (s. 83) dizesinde vatan uğruna gerekirse bir koruyucu rol üstleneceğinin ifade edilmesi, “vatanseverlik” kök değerine bir örnek teşkil etmektedir. *“Ne Mutlu Türk’üm dedim. Gurur duydum, kıvanç duydum.”* (s. 84) dizelerinde ise sahiplenilen milli kimlikten dolayı duyulan sevinç vurgulanarak, “sevgi” kök değerine yer verilmiştir. “Atatürk Dumlupınar’da” adlı metinde “saygı” kök değeri üç, “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “sevgi” kök değerleri ise ikişer defa geçmiştir. *“Ankara’dan Eskişehir’e kadar bütün tren istasyonları ulu önderi görmek ve selamlamak için toplanan coşkun yurttaşlarla dolmuştu.”* (s. 92) ile *“Tren, 30 Ağustos sabahı Afyon’a varmıştı. Afyon İstasyonu da cumhurbaşkanlarını selamlamaya gelenlerle tıklım tıklım doluydu.”* (s. 92) cümlelerinde insanların Atatürk’e duydukları muhabbet ve saygı vurgulanmış, *“Atatürk’ün söylevini herkes derin bir sessizlik içinde dikkatle dinlemişti. Onun “Arkadaşlar, bu kutsal savaş ve şehitlik bölgesinden ayrılırken ‘Şehit Asker’i hep birlikte saygı ile selamlayalım.” sözleri, dinleyenler tarafından dakikalarca alkışlandı.”* (s. 93) cümlelerinde de insanların Atatürk’ü büyük bir dikkat ve sessizlikle dinlemesi, ardından bu ülke için kanlarını ve canlarını vermiş olan şehitlerimiz için saygı

duruşunda bulunmaları saygı kök değerinin belirgin bir örneğidir. “Atatürk, cumhurbaşkanı seçildikten sonra yurdumuzun birçok il ve ilçesini gezip dolaşmıştır. Bu gezilerinde kurtuluş törenlerine katılmış, yaptığı konuşmalarla, değişik konularda halkı aydınlatmaya çalışmıştır.” (s. 92) cümlelerinde Atatürk’ün ülkenin kurucu lideri olarak halkta milli bir bilinç oluşturmak için gayret göstermesi sorumluluk kök değerine örnek olarak gösterilebilir. “Siz, almakta olduğunuz eğitim ve öğretimle insanlık duygularının, vatan sevgisinin... en değerli temsilcisi olacaksınız.” (s. 93) cümlelerinde ise genç kuşağın nice bedeller ödenerek kurulan cumhuriyetin teminatı oldukları ve cumhuriyete sahip çıkmaları ve onu ilelebet yaşatmaları vurgulanarak hem sorumluluk hem de vatanseverlik kök değerlerine yer verilmiştir. “Bu alanda akan Türk kanları, bu göklerde uçan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin sonsuza dek koruyucularıdır.” (s. 93) cümlesinde ülkesi için hayatını feda eden şehitler vurgulanarak vatanseverlik kök değerine yer verilmiştir. “Sevgili Gazi! Bu alaca köylü kalabalığı içinde seni seyrederim...” (s. 93) ve “Bu zafer ve barış güneşinin altında, sevgiyle dolu olarak sana tekrar ediyorum: Bütün çalışmalarında sonuna kadar hep yanındayız!” (s. 93) ifadelerinde Atatürk’e duyulan sevgi belirtilerek sevgi kök değeri örneklendirilmiştir.

7. Doğa ve Evren Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki Doğa ve Evren temasındaki metinlerde geçen kök değerlerin dağılımı Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Doğa ve Evren Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Van Gölü’nün Şafağı	-	1	-	1	-	-	-	6	4	-
Özür	-	-	-	-	-	5	3	4	3	-
Bir Kelaynak Anlatıyor	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-
Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü	-	-	-	-	2	3	2	-	2	-
Toplam	0	1	0	1	2	8	7	10	11	0

Tablo 7 incelendiğinde “Van Gölü’nün Şafağı” adlı metinde “dostluk”, “öz denetim” ve “sorumluluk” değerlerinin eşit sayılarda geçtiği ama diğer değerlerin bulunmadığı belirlenmiştir. “Özür” adlı metinde ise yalnızca “sorumluluk” değerine yer verildiği ancak diğer değerlerin bulunmadığı tespit edilmiştir. “Bir Kelaynak Anlatıyor” adlı metinde de “yardımseverlik” ve “sorumluluk” değerlerinin eşit şekilde geçtiği ama diğer değerlerin yer almadığı tespit edilmiştir. “Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü” adlı metinde sadece “sabır” değerinin geçtiği fakat diğer değerlerin bulunmadığı görülmüştür. “Van Gölü’nün Şafağı” adlı yazınsal metinde “dostluk”, “öz denetim” ve “sorumluluk” değerleri birer defa geçmiştir. “Ali Menço’yla dost olduk. Sohbeti tatlı bir adam. Çok az konuşuyor. Belki günde bir kere. Ama konuşunca da hoş konuşuyor.” (s. 98) cümlesinde adı geçen karaktere karşı duyulan muhabbet ve onunla dost olunması dostluk kök değerine bir atıftır. “Özür” adlı metinde “sorumluluk” kök değerinin üç kez geçtiği görülmektedir. “Haliç intihar etti üzüntüsünden, sülardan özür dileriz.” (s. 107) ve “Güzelim çehresi soldukça soluyor, Ay’dan da özür dileriz.” (s. 107) cümlelerinde insanlığın isteyerek ya da istemeyerek doğaya, mevsimlere ve ekolojik dengeye karşı yapmış olduğu zararlı etkiler belirtilmiş ve sorumluluk sahibi olmak gerektiği mesajı verilmiş dolayısıyla da sorumluluk kök değeri örneklendirilmiştir. “Bir Kelaynak Anlatıyor” adlı metinde “yardımseverlik” ve

“sorumluluk” kök değerleri birer defa geçmiştir. “Her canlı varlığıyla başka canlıların yaşamına katkıda bulunur...” (s. 112) cümlesinde doğal dengenin korunarak sürdürülmesi doğada yer alan canlıların birbirlerinin yaşamına yardımda bulunmasından yani yardımlaşmadan geçtiği belirtilerek yardımseverlik kök değerine yer verilmiştir. “Kısacası doğadaki dengenin bozulması “insanoğlu” için büyük bir tehlikedir.” (s. 112) cümlesinde doğanın mevcut yapısının bozulmasının sadece insanlar için değil tüm canlılar için tehlike arz ettiği vurgulanarak bu doğrultuda önlem niteliğinde bir uyarı yapılmış ve sorumluluk kök değerine gönderme yapılmıştır. “Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü” adlı metinde “sabır” kök değerine iki kez yer verilmiştir. Metindeki üç ve dördüncü dizelerdeki “Yaşayacaksın ağacım, Tek ağaç olsan da” (s. 121) ve dokuz ile onuncu dizelerde geçen “Yaşamak kolay değil ağacım, Yaşayacaksın.” (s. 121) ifadeleriyle yaşamının kolay bir şey olmadığı, yalnız kalmak pahasına da olsa yaşamak için direnç ve sabır gösterilmesi gerektiği vurgulanarak sabır kök değeri örneklendirilmiştir.

8. Vatandaşlık Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki Vatandaşlık temasındaki metinlerde geçen kök değerlerin dağılımı Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Vatandaşlık Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Galata Köprüsü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatandaşlık Görevleri	2	-	-	1	-	2	-	8	2	-
Kefil	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-
Selim	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Toplam	3	3	0	1	0	3	2	8	2	0

Tablo 8 incelendiğinde “Galata Köprüsü” adlı metinde herhangi bir değere ait bulguya rastlanılmamıştır. “Vatandaşlık Görevleri” adlı metinde ise büyük oranda “sorumluluk” değerinin geçtiği eşit derecede “adalet”, “vatanseverlik” ve “saygı” değerlerinin yer aldığı bunun yanında “öz denetim” değerinin de bulunduğu fakat diğer değerlerin bulunmadığı belirlenmiştir. “Kefil” adlı metin incelendiğinde ise belirgin olarak “dostluk”, “adalet” ve “sevgi” değerlerinin geçtiği ancak diğer değerlerin geçmediği tespit edilmiştir. “Selim” adlı metinde eşit oranda “dostluk”, “saygı” ve “sevgi” değerlerinin geçtiği ancak diğer değerlerinin yer almadığı tespit edilmiştir. “Vatandaşlık Görevleri” adlı yazınsal metinde sorumluluk değeri sekiz; “dürüstlük”, “adalet”, “vatanseverlik” ve “saygı” kök değerleri iki, “öz denetim” kök değeri ise bir kez kullanılmıştır. “Seçim; vatandaşların siyasi hak ve görevlerindenir. Herkes bu görevi önemli bir borç bilmeli, seçimlerde oyunu kullanmalıdır.” (s. 131) cümleleriyle milli iradenin teminatı olan demokrasinin tecelli etmesi için ülke vatandaşlarının seçme ve seçilme sürecine etkin katılarak sorumluluklarını yerine getirmeleri vurgulanmış, “Vergi borcu, anaya babaya olan hizmet borcumuz gibidir.” cümlesinde devletin sürekliliği ve yine vatandaşlarının refahı için vergi sorumluluğu hatırlatılmış, “Bu memurlara yardımcı olmak vatandaşlık görevimizdir.” (s. 131) cümlelerinde ise devletin dirlik ve düzeni için çalışmakla görevli olanlara yardımcı olmanın milli bir sorumluluk olduğu hatırlatılarak sorumluluk kök değeri örneklendirilmiştir. “Vergilerini zamanında vermeyen ve vergi kaçırانların bu hareketi hırsızlık gibidir. Ahlak ve yurtseverliğe sığmaz.” (s. 132) cümlelerinde ise vergi yükümlülüğünü yerine getirmeyenlerin vatansever olarak

nitelenmeyeceğinden bahsedilerek vatanseverlik değerine gönderme yapılmıştır. “Her Türk genci, askerlik görevini en kutsal görev bilir.” (s. 132) cümlesinde askerlik vazifesinin kutsallığı vurgulanarak saygı duyulduğu belirtilmiş ve “Bir vatandaşın en büyük görevi kanunlara uymak ve saygı göstermektir.” (s. 132) cümlesiyle de vatandaşların yerleşik kanun ve yasalara saygı duyması ifade edilerek saygı kök değerine yer verilmiştir. “Binlerce yıllık hayatında hür ve bağımsız yaşamış olan “Türk milleti”, kendi varlığını korumak için durmadan hazırlanmaktadır.” (s. 132) cümlesinde ise geçmişten gelen tarihi bir mirasın temsilcisi olan istiklal ve hürriyet aşığı Türk milletinin bu mefhumlarını korumak amacıyla amaçlı davranışlarda bulunması ve eylemlerini bu yönde düzenlemesi öz denetim değerine örnektir. “Kefil” adlı yazınsal metinde “dostluk” değeri iki, “adalet” ve “sevgi” kök değerleri ise birer defa geçmiştir. “Pekâlâ, mademki onu kurtaramayacağım, hiç olmazsa onun felaketini paylaşmalıyım.” (s. 139) cümlelerinde hikâyenin karakterinin dostunu kötü sonuçları olan bir durumdayken yalnız bırakmadığı vurgulanmış, “Demek ki “mertlik” ve “dostluk” bağlılığı boş kelimeler değilmiş.” (s. 139) cümlesinde de dostluğun içerdiği anlamın önemine değinilmiş ve birleştirici bir değer olduğu vurgulanarak dostluk kök değeri örneklendirilmiştir. “Hareketiniz kalbimi size bağladı, dedi.” (s. 139) cümlesiyle yapılan davranışın kişide muhabbet ve sevgi duygusunu uyandırdığı belirtilmiş dolayısıyla da sevgi kök değerine örnek verilmiştir. “Selim” adlı okuma metninde “dostluk”, “saygı” ve “sevgi” kök değerleri birer defa geçmiştir. “Bu küçük mahlûkun ruhundaki büyüklük ve mertlik beni o dakikada kavramıştı.” (s. 151) cümlesinde bahsi geçen karakterin sahip olduğu erdemlere karşı duyulan hayranlık belirtilmiş ve bunun güzel bir dostluğun başlangıcı olduğu vurgulanmıştır. Bu anlamda hem saygı kök değerinin hem de dostluk kök değerinin örneklendiği görülebilir. “Fakat o, annesine toz kondurmazdı.” (s. 151) cümlesinde ebeveyn sevgisi vurgulanarak sevgi kök değeri örneklendirilmiştir.

9. Sağlık ve Spor Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabında yer alan Sağlık ve Spor temasındaki metinlerdeki kök değerlerin dağılımı Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Sağlık ve Spor Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Jimnastik Dersinde	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-
Sağlık	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Görüşme	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Acemi Güreşçi	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Toplam	0	0	0	4	1	1	3	1	0	1

Tablo 9 incelendiğinde “Jimnastik Dersinde” adlı metinde ağırlıklı olarak “sevgi” değerinin geçtiği eşit oranda “sabır” ve “öz denetim” değerlerine de yer verildiği fakat diğer değerlerin bulunmadığı tespit edilmiştir. “Sağlık” adlı metinde ise yalnızca “öz denetim” değerinin yer aldığı diğer değerlere yer verilmediği belirlenmiştir. “Görüşme” adlı metinde “saygı” ve “sevgi” değerlerinin yer aldığı görülmüş diğer değerlere ait bir bulguya rastlanılmamıştır. “Acemi Güreşçi” adlı metinde eşit oranda “sorumluluk” ve “yardımseverlik” değerlerinin geçtiği ancak diğer değerlerin yer geçmediği tespit edilmiştir. “Jimnastik Dersinde” adlı yazınsal metinde “sevgi” kök değeri iki, “sabır” ve “öz denetim” kök değerleri ise birer defa geçmiştir. “Annesiye derste arkadaşları onunla alay eder, onu

üzerler diye çekinmekteymiş..." (s. 156) cümlesinde çocuğunu düşünerek yaşayacağı olumsuz bir durumdan korumak isteyen ebeveynin bu davranışı sevgi kök değerini içermektedir. "Nelli tırmanmaya başladı, öğretmen zorlandığını görerek inmesini istedi ama o direndi." (s. 157) cümlesinde başladığı işi bitirmeye çalışmaktan ve karşılaştığı zorluk karşısında pes etmeden, sabrederek ilerleme davranışından söz edilerek sabır kök değeri örneklendirilmiştir. "Herkes ellerini, kaymasın diye reçine tozuna buluyordu." (s. 157) cümlesinde yapılacak olan işin gerekliliklerinin farkında olma ve davranışlarını bu yönde düzenleme durumundan söz edilerek öz denetim kök değeri örneklendirilmiştir. "Sağlık" adlı yazınsal metinde "öz denetim" değeri üç kez geçmiştir. Şiirin üç, beş ve sonuncu dördünlüğünde yer alan "Mikroplardan sakın da, Seni hasta etmesin. Aşı ol silahlan da, Sana tesir etmesin.", "Erken yat, erken uyu, Vücudunu dinlendir. Kalk spor yap, temizlen. Budur sağlığın yolu." (s. 164) dizeleriyle hastalıklardan korunmak için yapılması gereken davranışlar belirtilerek öz denetim kök değeri örneklendirilmiştir. "Görüşme" adlı metinde "saygı" ve "sevgi" değeri birer defa geçmiştir. "Dört kişilik koğuşta, kadının geldiğini gören öbür üç hasta, koğuşun balkon kapısından çıkıp ikisini yalnız bıraktılar." (s. 168) cümlesi mahremiyete saygı anlamına geldiği için saygı kök değeri örneklendirilmiştir. "Kadın, erkeğe doğru eğildi. Boşta olan sol elini erkeğin elinin üstüne koydu." (s. 169) cümlesiyle yapılan davranış bir sevgi göstergesi olduğu için sevgi kök değeri örneklendirilmiştir. "Acemi Güreşçi" adlı yazınsal metinde "sorumluluk" ve "yardımseverlik" kök değerleri birer defa geçmiştir. "Başka zaman Hacı Cavcav! Bahçede yarım kalmış bir isim var." (s. 181) cümlesiyle yaptığı işi tamamlamak gerektiğinin farkında olma durumu belirtilerek sorumluluk kök değeri örneklendirilmiştir. "Hele biraz sohbet edelim de ben yarın gelip bahçe işine yardım ederim. Aman, hah hah!..." (s. 181) cümlesiyle de diğer karakterin meşguliyeti görülerek yardım etme isteği belirtilmiş ve bu anlamda yardımseverlik kök değeri örneklendirilmiştir.

10. Sanat Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitabındaki Sanat temasındaki metinlerde geçen kök değerlerin dağılımı Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Sanat Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
Tiyatrolar	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
En İyi Arkadaş	-	4	-	1	-	-	-	-	-	1
Çeşmibülbülün Esrarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sahnedeki Canlanan Oyuncak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	0	5	0	1	0	0	0	0	0	1

Tablo 10 incelendiğinde "Tiyatrolar" adlı metinde yalnızca "dostluk" değerine yer verilmiş fakat diğer değerlere yer verilmemiştir. "En İyi Arkadaş" adlı metinde ise çoğunlukla "dostluk" değerinin geçtiği eşit oranda "öz denetim" ve "yardımseverlik" değerlerinin de yer aldığı ancak geriye kalan diğer değerlerin yer almadığı tespit edilmiştir. "Çeşmibülbülün Esrarı" ve "Sahnedeki Canlanan Oyuncak" adlı metinlerde ise değerlere ait herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. "Tiyatrolar" adlı okuma metninde "dostluk" değeri bir defa geçmiştir. Şiirin ikinci dördünlüğünün birinci dizesinde yer alan "Kalpte pekişti dostluklar." (s. 187) cümlesinde bireylerin arasındaki dostluk bağının güçlendiği vurgulanmış ve dostluk kök değeri örneklendirilmiştir. "En İyi Arkadaş" adlı yazınsal metinde

“dostluk” kök değeri dört, “yardımseverlik” ve “öz denetim” kök değerleri de birer defa geçmiştir. “Gerçekten mutluyum çocuklar... Dostlarım, arkadaşlarım beni hiç yalnız bırakmıyorlar...” (s. 195) cümleleriyle mutlu olma sebebinin dostları tarafından yalnız bırakılmamak olduğu vurgulanmış, “Kitaplığımın bir köşeyi size seve seve veririm. Böylelikle benim dostlarımın da birer küçük dostu olur.” (s. 197) cümleleriyle ise dostluk değeri teşvik edilmiş dolayısıyla dostluk kök değerine yer verilmiştir. “Sana orada birkaç iyi arkadaş seçmende yardımcı olurum.” (s. 196) cümlesiyle yardımseverlik kök değeri vurgulanmıştır. “Öğretmenleriniz sınıfta size bazı dersleri anlatıyor, siz de evinizde aynı dersi kitaplarınızdan okuyarak bilginizi artırıyorsunuz.” (s. 194) cümlesinde ise çocukların yaptıkları davranışın bilincinde oldukları ve davranışların bir amaca dönük düzenlendiği vurgulanarak öz denetim kök değeri vurgulanmıştır. Tablo 10’daki son metin olan “Sahnele Canlanan Oyuncak: Kukla” adlı yazınsal metinde kök değerlere ait herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

11. Bilim ve Teknoloji Temasındaki Metinlerde Kök Değerlerin Dağılımına Dair Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Bilim ve Teknoloji temasındaki metinlerde geçen kök değerlerin dağılımı Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Bilim ve Teknoloji Temasındaki Metinlerde Geçen Kök Değerlerin Dağılımı

Yazınsal Metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
İletişim Araçları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Martı Jonathan Livingston	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1
Teknolojinin Yarattığı Bisiklet	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kamyon	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	0	0	0	2	1	0	0	0	0	2

Tablo 11 incelendiğinde “İletişim Araçları” adlı metinde değerlerle ilgili herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. “Martı Jonathan Livingston” adlı metinde ise “öz denetim” ve “yardımseverlik” değerlerinin bulunduğu fakat diğer değerlerin yer almadığı tespit edilmiştir. “Teknolojinin Yarattığı Bisiklet” adlı metinde yalnızca “sabır” değerinin yer aldığı ama diğer değerlerin bulunmadığı görülmüştür. “Kamyon” adlı metinde ise sadece “yardımseverlik” değerinin bulunduğu fakat diğer değerlerin bulunmadığı belirlenmiştir. İncelenen “Martı Jonathan Livingston” adlı okuma metninde “öz denetim” iki, “yardımseverlik” ise bir kez yer almıştır. “Richard Bach (Rıçırda Bah), herkesin bir hedefinin olması gerektiğini ve her seferinde bir öncekinden daha iyi hedefler seçmemiz gerektiğini, mutluluğumuzun bu olduğunu anlatmaya çalışmıştır.” (s. 226) cümlesiyle mutluluğunun belirlenecek olan hedeflere bağlı bulunduğunu ve bu hedeflerin sürekli bir şekilde geliştirilmesi gerektiğini vurgulanmış ve öz denetim kök değerleri örneklendirilmiştir. “Onların da sıradanlıktan kurtulup kişisel gelişimlerini tamamlamalarında onlara yardımcı oluyor.” (s. 226) cümlesiyle de yardımseverlik kök değeri örneklendirilmiştir. “Teknolojinin Yarattığı Bisiklet” adlı yazınsal metinde “sabır” kök değerine bir kez rastlanmıştır. “Başarılı ilk denemeyi izleyen birçok başka denemeden sonra 1992’de, Çita ile dünya rekoru kırıldı.” (s. 237) cümlesiyle sabredip pes etmeden uğraş göstermenin sonucunda hedeflenen hız değerine ulaşılmış olduğu vurgulanarak sabır kök değeri örneklendirilmiştir. “Kamyon” adlı metinde “yardımseverlik” kök değerinin bir kez kullanıldığı belirlenmiştir. “Yanında yer açmaya çalışırken gösterdiği gayrete, güler yüze bakılırsa..., kendini daima ihmal etmiş, hayatını

başkalarının saadeti için harcamaya alışmış bir insanın zevkini de duyuyor.” (s. 245) ifadeleriyle başkalarının iyiliği ve rahatlığı için gösterilen anlayış vurgulanarak, yardımseverlik kök değerine atıfta bulunulduğu görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, ortaokul düzeyindeki 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 tema başlığı altında toplam 32 yazınsal metin, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından belirlenen 10 kök değer bağlamında incelenmiştir. İnceleme kapsamında, kök değerlerin temalara ve metin türlerine göre dağılımı belirlenmiş ve ilgili metinlerde yer alan kök değerler tespit edilmiştir. Bulgulara göre, en çok kök değer bulundugu metin “Babam, Mustafa Kemal’i Evladı Gibi Severdi” olurken, en az kök değer bulundugu metinler “Tiyatrolar” ve “Kamyon” olarak belirlenmiştir. Ayrıca “Uçun Kuşlar”, “Çeşmibülbülün Esrarı”, “Sahnele Canlanan Oyuncak” ve “İletişim Araçları” başlıklı metinlerde herhangi bir kök değere rastlanmamıştır. Yazınsal metinlerde kök değerler toplam 149 kez geçmektedir. Bu değerlerin dağılımı şu şekildedir: “Sorumluluk: 30, Sevgi: 25, Saygı: 19, Dostluk: 18, Öz denetim: 18, Vatanseverlik: 14, Yardımseverlik: 11, Sabır: 6, Adalet: 5 ve Dürüstlük: 3”. Buna göre, kök değerler arasında en baskın olan değer “sorumluluk”, en az geçen değerin ise “dürüstlük” kök değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmanın sonuçları karşılaştırıldığında, Yarbel’in (2022) çalışmasında ders kitaplarında en fazla yer verilen değerlerin “sevgi, vatanseverlik ve saygı”, en az yer verilen değerin ise “adalet” olduğu tespit edilmiştir. Tarakcı ve Kalenderoğlu (2022) tarafından yapılan çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler, kök değerleri aktarım yönüyle incelenmiş ve en fazla yer alan değerlerin “yardımlaşma” ve “sevgi” kök değerleri olduğu; bunun yanı sıra en az yer alan değerlerin ise “adalet” ve “sabır” olduğu görülmüştür. Diğer taraftan “öz denetim, vatanseverlik, dostluk, dürüstlük, adalet, sorumluluk” değerlerinin ise kimi kitaplardaki öyküleyici metinlerde hiçbir şekilde yer almadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu araştırmacıların bulguları elde edilen sonuçlarla genel anlamda uyumluluk göstermektedir. Hem temaların içerdiği değer türleri incelendiğinde hem de değerlerin temalara, metinlere ve metin türlerine göre dağılımı gözlemlendiğinde, ders kitaplarının kök değerlerin aktarımı açısından yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Kök değerlerin temalara göre dağılımı incelendiğinde, en fazla kök değer “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında, en az kök değer ise “Bilim ve Teknoloji” temasında yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki kök değerlerin temalara dengeli bir şekilde dağıtılmadığı; bazı temalarda kök değerlerin yoğunlukla bulunduğu, bazı temalarda ise hem sayısal hem de çeşitlilik açısından yeterince yer almadığı görülmüştür. Temalardaki değer çeşitliliği incelendiğinde, kök değerlerin en fazla çeşitlilik gösterdiği temaların “Erdemler” ve “Millî Kültürümüz” olduğu, en az çeşitliliğin ise “Sanat” ve “Bilim ve Teknoloji” temalarında görüldüğü belirlenmiştir. Bu bulgular, alan yazınıyla da paralellik göstermektedir. Karaata’nın (2023) çalışmasında, sınıf düzeylerine göre kök değerlerin dengeli dağıtılmadığı; bazı değerlere fazla, bazılarına ise çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Yarbel’in (2022) çalışmasında da kök değerlerin temalara göre eşit dağılmadığı ve bazı değerlerin bazı temalarda hiç yer almadığı belirtilmiştir. Ayrıca Beşer Yıldırım’ın (2022) çalışmasında da incelenen ders kitaplarındaki kök değerlerin temalara dengeli biçimde dağıtılmadığı ortaya konulmuştur. Dolayısıyla mevcut çalışmanın sonuçları, alan yazınındaki diğer araştırmaların sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir.

Araştırmada Türkçe ders kitabında en çok kök değer bulundugu metin türünün “hikâye edici metinler” olduğu, en az kök değer bulundugu metin türünün ise “şiir” olduğu tespit edilmiştir. Hikâye edici ve bilgilendirici metin türlerinde kök değerler baskın

bir şekilde yer bulurken şiir metin türünde kök değerlerin aktarımı oldukça yetersiz kalmıştır. Alan yazını incelemesinde metin türüne göre ders kitaplarındaki yazınsal metinlerin incelendiği herhangi bir çalışmaya ulaşılamadığından bu sonuçların karşılaştırılması yapılamamıştır. Bu bağlamda bu çalışmada ulaşılan bulgular doğrultusunda özellikle Millî Eğitim Bakanlığı ve ilgili araştırmacılara şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Bu çalışmada kök değerlerin metinlere göre dağılımı incelenmiştir. Çalışma sonucunda değerlerin metinlere göre orantısız biçimde dağıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki kök değerlerin metinlere göre dağılımında dengeli olunması önerilebilir.

2. Bu çalışmada kök değerlerin temalara göre dağılımı incelenmiştir. Kök değerlerin temalara göre dağılımına bakıldığında en çok değer yer aldığı temanın Millî Mücadele ve Atatürk teması olduğu görülürken en az değer yer aldığı temanın ise Bilim ve Teknoloji teması olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda değerlerin temaların yapısına uygun bir şekilde verilmediği ve dengeli bir şekilde dağıtılmadığı tespit edilmiştir. Kök değerlerin temaların yapısına uygun bir şekilde ve eşit oranda verilmesi değerlerin sağlıklı bir şekilde benimsenmesini sağlayacağından önerilebilir.

3. Bu çalışmada kök değerlerin metin türlerine göre dağılımı incelenmiştir. Çalışma sonucunda değerlerin metin türlerine göre orantısız biçimde dağıldığı tespit edilmiştir. Hikâye edici metin türlerinde kök değerlerin yoğun bir şekilde yer bulup şiir metin türünde az veya hiç yer bulmaması değerlerin metin türlerine göre eşit ve dengeli dağıtılmasını gerekli kılmaktadır.

4. Kültürümüzde önemli görülen adalet, dürüstlük ve sabır gibi kök değerlerin ders kitabındaki metinlerde yeterince yer almadığı tespit edilmiştir. Bu değerlerin sıklığının artırılması bireylerdeki değer algısını zenginleştireceğinden bu öneride bulunmak faydalı görülmektedir.

5. İncelenen metinlerde “sorumluluk”, “sevgi” ve “öz denetim” gibi değerlerin daha fazla yer alması olumlu görülse de diğer değerlerin ihmalı veya göz ardı edilmesine sebebiyet vermemelidir.

6. Bu çalışmada sadece ders kitabındaki yazınsal metinler irdelenmiştir, dolayısıyla dinleme metinlerinin de değerler açısından incelenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aydın, E. (2021). Yedi iklim Türkçe öğretim seti ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 185-195.
- Beşer Yıldırım, K. (2022). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kök değerler açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin alınması. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Çağlayan, G. (2025). Erdem-değer-eylem çerçevesi açısından 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin görünümü. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 13(2), 222-240.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.

- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Geçimli, M. & Kayahan Yüksel, D. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli erdem- değer- eylem çerçevesi: güz dönemi 5. sınıf Türkçe ders kitabı bağlamında bir inceleme. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(4), 160-174.
- Gençer, G., & Kahtalı, B. (2022). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies- Education*, 17(3), 407-421.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2003). *İnsan ve değerleri, değer problemi*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Mili Eğitim Bakanlığı.
- Özbaşı, S. (2020). Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler çerçevesinde Aytül Akal masallarının incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 178- 192.
- Tarakcı, R. & Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler. *International Journal of Education and New Approaches*, 5(1), 139-157.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas Dergisi*, 7(1), 245- 254.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2019). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yarbel, D. (2022). *5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin on kök değere göre incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.